

**МОЦАРТ ІЗ
ЛЕМБЕРГА**

УДК 821.161.2-312.6
К61

Богдан Коломійчук

К61 Моцарт із Лемберга [Текст] : роман / Богдан Коломійчук. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. — 288 с.

ISBN 978-617-679-543-8

«Моцарт із Лемберга» — нова книжка Богдана Коломійчука, популярного сучасного автора-белетриста. Дія роману відбувається у першій половині XIX століття у Відні, Галичині та Баварії. Головний герой — молодший син геніального композитора Вольфганга Амадея Моцарта, Франц Ксавер. Попри успадкований талант, Франц не досяг батькової слави, але життя його було сповнене пристрасті, інтриг та пригод. А доля — тісно пов'язана зі Львовом, тодішнім Лембергом.

У творі гармонійно поєднуються жанри історичного, пригодницького та любовного романів, а динамічний сюжет тримає читача від першої до останньої сторінки.

УДК 821.161.2-312.6

© Богдан Коломійчук, текст, 2018
© Тетяна Омельченко, обкладинка, 2018
© Оксана Линів, автор передмови, 2018
© Видавництво Старого Лева, 2018

ISBN 978-617-679-543-8

Усі права застережено

БОГДАН КОЛОМІЙЧУК

МОЦАРТ ІЗ ЛЕМБЕРГА

Львів
Видавництво Старого Лева
2018

МУЗИКА ДЛЯ ЖОЗЕФІНИ

У травні 1820 року всі віденські газети рясніли обуреними статтями про неналежний прийом Франца Ксавера Моцарта на його сольному концерті. Минуло понад дванадцять років, як зовсім юний піаніст і композитор покинув сім'ю та вирушив на пошуки щастя в Галичині. І от він з єдиним концертом заїхав до рідного Відня. «Пан Моцарт – син безсмертного Творця музики, сам також віртуоз фортепіано та композитор – у рамках свого творчого турне даватиме у малому редутному залі великий інструментально-вокальний концерт... Ми вірили, що обізнані та закохані в мистецтво віденці ще пам'ятають ту честь, яка через великі мистецькі заслуги увічнила Моцарта, що кожен метикуватий мешканець цього міста захоче заслужено підтримати сина, долучивши його до великого успіху батька, що люди юрмитимуться, щоби побачити, почути, віддати свою пошану і цим ще раз висловити свою любов до великого померлого. Та ні; і без

того невеликий зал був ледь заповнений, багато місць залишилося порожніми, і лише численні митці нашої столиці, пожертвувавши своїм цінним часом, з'явилися, щоби засвідчити свою повагу та любов до великого батька в його молодому паростку. Та тих, хто до цієї професії не належав, було заледве сто, і це при населенні двісті п'ятдесят тисяч осіб!.. Як гастролер – Франц Ксавер Моцарт не отримав жодних привілеїв, ніхто не вважав за честь та гордість йому допомогти, він навіть сам був змушений оплатити оркестр, хоча ще раніше всі газети описували його бурхливий прийом у Празі та справді гідний вчинок празького оркестру, який виступив на почесних умовах... То що ж нам зараз думати про мистецький Відень?...»

...Вивчаючи все більше матеріалів про життя та творчість родини Моцартів, я подумала: в такому непривабливому образі міста, що швидко забуває своїх видатних мешканців, не може бути Львів. Життя дітей геніїв – важке випробування, непростим воно було і в нашого героя. Занадто рано втративши батька (Францу Ксаверу було всього чотири місяці, коли помер Вольфганг Амадей), він назавжди позбувся мистецької підтримки, орієнтиру для розвитку свого вродженого таланту. Я часто уявляю, як юний учень Франц розшукував батьківських порад серед нотних лінійок його численних партитур, як він намагався почути його голос, вслуховуючись у звучання його опер, які виконувались всюди – і навіть у Львівському міському театрі, у такій далекій від Відня незнайомій чужині, і як він намагався роздивитися рідні і водночас незнайомі риси батьківського обличчя в тих численних портретах – таких несхожих, різних – у їхньому віденському помешканні.

З тих п'ятдесяти трьох років свого земного життя Франц Ксавер Моцарт майже тридцять прожив у Галичині, в основному

у Львові. Це місто стало його другою батьківщиною, батьківщиною за вибором. І, напевне, можна сказати, що тут він справді був щасливим. У місті тоді вирувало суспільне життя, Моцарт-син був активно задіяний і як капельмейстер місцевого міського театру, і як педагог численних учнів, і як авторитетний керівник заснованої ним за німецьким зразком хорової спілки святої Цецилії, і як відомий піаніст та композитор. Не без гордості він писав до Відня, що у Львові йому не потрібна адреса, бо кожен мешканець міста, зазвичай, знає, де живе Моцарт. Але чи знає зараз кожен львів'янин, що тут жив Моцарт?

Франц Ксавер Моцарт, як і його старший брат Карл Томас Моцарт, не мав рідних спадкоємців. Жінка, заради якої він добровільно відрікся від великого світу і свого кар'єрного успіху, не могла піти від чоловіка, не могла полишити двох доньок, не сміла зневажити своїми обов'язками перед родиною. Проте Жозефіна фон Кавалькабо стала його Музою і натхненням у творчий період життя та опорою в останні роки, які були пригнічені тягарем розчарувань та недуги. Ставши єдиною офіційною спадкоємицею Франца Ксавера, вона доклала всіх зусиль до збереження пам'яті про нього, а по смерті передала всі безцінні архіви останнього Моцарта-композитора до Зальцбургу. Таким чином коло Зальцбург-Відень-Львів замкнулося. Та не замкнулася, не замовкла його музика, життя якої триває в нас. Свою творчість Франц Ксавер Моцарт назавжди залишив цьому місту, його вулицям і мурам, кам'яницям і храмам.

Ця захоплива книжка молодого українського автора пригодиницьких бестселерів Богдана Коломійчука заново познайомить нас з тим, хто тут творив, мріяв, кохав. Взявши за основу історичну біографію Франца Ксавера, автор вміло переплітає реальне та вигадане, емоційно загострюючи події та з перших сторінок

втягуючи нас у світ переживань молодого невідомого композитора з надто гучним ім'ям. Історичні персонажі межують з вигаданими, висвітлюється наповнене інтригами мистецьке життя Європи. Та найголовніше: з цим романом львівський Моцарт повертається до нас, до тих, що його більше ніколи не забудуть, до тих, що пізнаватимуть його творчість не лише у Львові, де звучатиме його музика. Адже він приніс до нас вогонь Генія.

*Оксана Линів,
диригент, засновник
міжнародного фестивалю LvivMozArt*

Автор висловлює щирю подяку:

Оксані Линів,

Олегу Мацеху,

докторці Йоанні Зенігл (Dr. Johanna Senigl)

та Олесі Яремчук,

завдяки яким ця книга побачила світ.

ПРОЛОГ

Більшість віденських газет 20 квітня 1805 року вийшли під схожими заголовками, що повідомляли про надзвичайну подію, яка от-от мала відбутися у «Theater an der Wien»*. Квитки розкупилися за один день, і ті, кому їх не вистачило, писали обурливі й благальні листи директору театру з вимогами й проханнями про додаткові місця. Таких листів спочатку було кілька десятків, але незабаром дійшло до сотні, і на них більше ніхто не відповідав.

Під велетенською театральною тумбою щовечора збирався чималий натовп людей, які жваво обговорювали афішу, що й спричинила такий ажіотаж:

27 КВІТНЯ 1805 РОКУ
У «THEATER AN DER WIEN»
З ЄДИНИМ КОНЦЕРТОМ
ВИСТУПАТИМЕ
ВОЛЬФГАНГ АМАДЕЙ МОЦАРТ

* «Theater an der Wien» — дослівно «Театр над Віднем». Музичний театр у Відні, збудований 1801 року над однойменною річкою, яку тепер заховано під землею.

З одного боку цього натовпу долинали скарги, що театр влаштував тільки один концерт, знаючи, скільки охочих послухати такого знаменитого маестро не втрапить до зали. Ці люди навіть хотіли вдертися всередину, знайти директора і змусити його почати переговори з Моцартом про додатковий виступ.

Та все ж більше було таких, що мовчки, не вірячи власним очам, перечитували афішу, а потім упівголоса перемовлялися, що знаменитий Моцарт помер років тринадцять тому і спочиває зараз на віденському кладовищі святого Марка...

То що ж насправді замислили ті, хто влаштовують концерт? Невже 27 квітня маестро постане з могили? Чи, можливо, вони підшукали самозванця? Тоді це найпевніший шлях до ганьби й загального презирства. У пам'яті багатьох знавців та поціновувачів музики, критиків і музикантів ще лишилися спогади про те, як свої твори виконував сам Моцарт. Таких не уведеш в оману.

З першими сутінками натовп довкола афіші поступово розходився. Але тільки для того, щоб завтра в полудень знову зібратися і продовжити свої дискусії. До концерту залишалось усе менше часу, а пристрасті довкола цієї події все більше кипіли.

Водночас у будинку на Міхаелерпляц в невеликій вітальні панувала тиша, яку порушувало тільки розмірене поцокування великого годинника. Високі порт'єри наполовину затуляли вікно, хоча вже був вечір, і яскраве весняне проміння більше не могло надокучати. За якихось півгодини вже слід було би запалити люстру, що двома кришталевими ярусами тягнулася згори, або

принаймні свічки в канделябрі. Вечірні сутінки впевнено діставалися сюди з міста.

У вітальні було двоє. Худорлявий високого зросту чоловік, одягнений у темний фрак та білі панталони. Під фракком виднівся елегантний світлий жилет. Чоловік стояв, спершись рукою на креденс, і задумливо дивився кудись у присмерове вікно. Зліва від нього у широкому фотелі сиділа вродлива жінка в темно-синій шовковій сукні з білим мереживом і короткими рукавами, які тепер модні були у Відні. На вигляд жінка мала близько сорока, проте ледь помітні зморшки біля кутиків очей і вуст аж ніяк не псували її гарного виразного обличчя, сивини в її густому темному волоссі не було зовсім або ж її вміло приховали...

Пробило сьому. Чоловік мовби чекав цього і нарешті порушив мовчанку:

— Вдячний вам, дорога Констанціє, за рукопис Моцартового дивертисменту, який ви надіслали мені позавчора, — промовив він, відводячи погляд від вікна, — а також за ті кілька листів, написаних рукою вашого... покійного чоловіка. Визнаю, мені б хотілось отримати більше. Біографи, знаєте, завжди ненаситні. Особливо, якщо йдеться про таку особу, як Моцарт.

— Поверніть, будь ласка, щойно перечитаєте, — сухо відповіла жінка. — На ці папери знайшовся покупець.

— Покупець? — раптом сіпнувся той. — Ви й це хочете продати?

— У мене зараз не найкращі часи, любий Георгу, — відповіла Констанція, — і ви це також чудово знаєте.

— Знаю, але...

Жінка звела на нього очі. Він на хвилину замовк, дивлячись у них, і вкотре безнадійно потонув у їхній сірій глибині.

— Данський посол вчора прийняв від мене, як від свого секретаря, письмове клопотання про ваше забезпечення, — промовив Георг після паузи.

— Що далекій Данії до мене? — посміхнулась Констанція.

— Хтозна, дорога пані... Моцарт ніколи не бував у моїй країні, а проте музика його там звучить все частіше і, повірте, підкорює серця не останніх осіб.

— Для пам'яті генія це прекрасно, — відповіла жінка й знову відвела погляд, — але сумніваюся, що чимось допоможе його вдові.

Сказано це було, втім, без жодної іронії. Голос Констанції прозвучав радше так, як звучить голос паломниці, яка говорить про святі мощі.

Здавалося, вкотре за вечір у цій вітальні зависне мовчанка, проте жінка продовжила:

— Уявляєте, про мене знову пускають поголос. Мовляв, я занадто часто буваю на цвинтарі святого Марка.

— Що ж у цьому дивного? Там похований ваш чоловік, — сказав Георг.

— Так, але тепер мені закидають, що я довше стою біля могили Зюсмайра*, ніж Вольфганга...

Констанція раптом нервово засміялася.

* Йдеться про австрійського композитора Франца Ксавера Зюсмайра (1766–1803) — учня Моцарта, який похований на тому самому цвинтарі, що і його вчитель.

— Господи, невже навіть могильні камені бачать?.. — вимовила вона.

— Не переймайтеся, дорога Констанціє, — спробував заспокоїти її Георг, але від того жінка почала сміятися ще дужче.

— Чи це за мною підглядають покійники, як гадаєте, друже? Їй-богу, ніщо мене вже не здивує...

— Облиште! Все це дурні міщанські балачки. Вам навіть слухати їх не слід.

Він підійшов до неї і спробував обійняти, проте Констанція м'яко уникла його обіймів і, звівшись на ноги, підійшла до вікна. Тут вона заспокоїлася.

— Хоч би концерт був успішним, — майже пошепки додала жінка, схрестивши руки на грудях і поклавши долоні собі на плечі. Здавалося, що вона обійняла себе сама.

— Констанціє, мені здається, що тут ми дещо...

Тієї ж миті у двері передпокою постукали.

Георг з подивом глянув на жінку.

— Ви когось чекаєте о такій порі? — перепитав він.

— Ні, але це може бути хтось із театру, — кинула вона й швидко подалася до дверей.

— Куди ви? — здивувався чоловік.

— Відчиняти.

— А де ваша служниця?

— Я її звільнила. Найму знову, коли розбагатію...

Констанція мала рацію: на порозі постав розчервонілий захеканий директор «Theater an der Wien» — Губерт Кумпф. Побачивши, що відчинила сама господиня, він з несподіванки тільки витріщив очі, навіть забувши

привітатися. Коли ж вона привіталася першою і запросила досередини, миттю перепросив і, знімаючи капелюх, також поцікавився, куди зникла служниця. Цього разу Констанція сказала, що та відпросилася на тиждень до батьків.

У вітальні директор вклонився секретареві данського посла, після чого вдячно прийняв від господині чарку коньяку.

— Насамперед, прошу мені вибачити пізній візит, — сказав Кумпф, ковтнувши раз і дещо послабивши занадто тісний комір, — але, повірте, це стає нестерпним...

Він глибоко вдихнув і видихнув повітря, мовби всередині його чималого тіла були не легені, а ковальські міхи.

— Це стає нестерпним, — повторив директор вже дещо спокійніше.

— Що саме, пане Кумпфе? — перепитала Констанція.

Той глянув на неї, і його велетенські густі брови різко підскочили догори.

— Ваша ідея, мадам! — випалив він. — Ваша, пробачте, божевільна ідея з цим концертом... Мені не дають спокою ні вдень, ні вночі! «Ви воскресили Моцарта, пане директоре? Ви повернули його з того світу? Чи просто нас дуристе? Бійтеся Бога!.. Як можна?»

Тут він знову підніс коньяк до своїх м'ясистих вуст і одним ковтком поглинув його рештки.

— Але ж квитки розкуплені, пане директоре. За ціною вищою, ніж зазвичай, — обережно нагадала Констанція.

— Боюся, що заплачу за таке значно дорожче. Наприклад, мене розірвуть на шматки ще до концерту...

— Що ж вам потрібно від мене?
— Скажіть щось цьому натовпу. Поясніть врешті.
— Треба тримати інтригу, пане директоре. Якщо заспокоїти цікавість зараз, то почнуть вимагати назад гроші, — впевнено мовила жінка.

Губерт Кумпф важко відкинувся на спинку фотеля, аж той жалібно заскрипів.

— Генії не заспокоюються і не дають спокою іншим навіть після смерті, — промовив він після паузи. — Налийте ще коньяку, пані Моцарт...

* * *

У вечір концерту публіка, не чекаючи дзвінків, швидко заповнила театральну залу. Та ще більший натовп залишився ззовні. Ці люди, здавалося, готові були слухати музику крізь кам'яні стіни.

Невдовзі на сцену вийшов оркестр — музиканти зайняли свої місця. За якийсь час з'явився капельмейстер. Щойно стихли оплески, глядачі побачили на сцені директора театру, який, витримавши паузу, оголосив про початок музичного дійства.

— Пані та панове! — видихнув розчервонілий директор Кумпф. — Сьогодні вперше ви почуєте музику Вольфганга Амадея Моцарта...

Це була остання хвиля, коли приголомшена публіка затихла. Здавалося, після слів директора, кожен у залі затримав дихання. Тієї миті тихіше, аніж у «Theater an der Wien», могло бути тільки в могильному склепі на цвинтарі святого Марка.

За лаштунками Констанція легенько підштовхнула вперед зовсім малого на зріст блідого хлопчика років одинадцяти-дванадцяти.

– Ти – Моцарт, – нахилившись, прошепотіла вона йому. – Це твій шлях. Іди...

Хлопчик ступив непевний крок уперед, потім ще один, доки не опинився під променями театрального світла. Тут його кинуло в піт, а в горлі пересохло. Він замружив очі і раптом з жахом відчув, що ледь не втратив рівновагу. Як же хотілося просто заплакати й побігти назад, але в голові не стихав материн голос: «Ти – Моцарт... Моцарт... Моцарт...». Треба тільки дійти до клавіру. За цим інструментом він почувався безпечно, як удома.

У залі досі панувала мертва тиша. Здавалося, навіть там нагорі, на балконах, чули його кроки. Вони чомусь були, як ніколи, гучними. Ти – Моцарт... Назад вороття немає.

– Це його син! – раптом пронизав тишу чийсь голос у залі. – Це Вольфганг Амадей Франц Ксавер Моцарт!!! Син!!!

Публіка вибухнула, як море у шторм. Емоції, що стільки часу накопичувалися під афішею «Theater an der Wien», в одну мить вирвалися на поверхню. Найбільшу за останній час інтригу Відня було врешті розкрито.

Ці пристрасті в залі могли би вирувати безкінечно, але раптом капельмейстер одним різким, як фехтувальний випад, владним жестом наказав мовчати. Всі замерли.

Франц нарешті відірвав очі від клавіш і глянув на капельмейстера. Той також шукав його погляду... Щойно

їхні очі зустрілися, як хлопчику перехопило подих. Перед оркестром стояв... батько.

Невисокого зросту, худорлявий з характерною поставою... Вигнуті брови, прямий ніс, подовгасте підборіддя.

— Починаємо? — почув Франц його притишений голос.

— Починаємо...

Моцарт-син раптом усміхнувся і з несподіваною впевненістю легко торкнувся клавіш.

Кінець безкоштовного
уривку. Щоби читати
далі, придбайте, будь
ласка, повну версію
книги.